

**Vajda Erik
1930–2014**

„...ugye nem kell bizonyítanom a könyvtárak és könyvtárosok kulcsszerepét...”

Beszélgetés a 70 éves Vajda Erikkel

– *My way is to begin with the beginning* – szokta volt mondani lord Byron. Kezdjük tehát mi is az elején! Arra kérlek, szőlj gyökereidről, indíttatásodról!

– Azt hiszem, nagyon szerencsés ember vagyok az indíttatásomat illetően. Apám kettős végzettségű volt, jogász és botanikus–biológus, az egyiket Magyarországon, a másikat Németországban végezte. Botanikus volt és ügyvéd, méghozzá sikeres és jól kereső ügyvéd. Botanikusként elsősorban a növénytársulásokkal, cönológiával foglalkozott, és mivel ezt nem lehetett a hagyományos módon, préselt növényekkel dokumentálni, fényképezni kezdett. Így derült ki, hogy művészi tehetsége is van, fotóművész lett, később a Magyar Fotóművész Szövetség elnöke. Ügyvédi munkájáról talán csak annyit, hogy neki sikerült “hazahoznia” a Bartók-hagyaték (jogdíjak) itt élő örökösöket illető nagy részét. De igazi polihisztor volt, méghozzá nemcsak sokrétű-sokirányú érdeklődéssel, de mélyre hatolóan foglalkozva olyan területekkel is, mint a filozófia, a politika, a közgazdaságtan, a pszichológia stb. Több nyelven beszélt, nagy zeneértő volt, művészetrajongó... Szóval igazi polihisztor. Anyám festőművész volt, nagyon tehetséges posztimpresszionista festő. Gyenge idegzetű, rendkívül érzékeny és ennek következtében sokat adni képes ember. A bátyámat kezdettől a természettudományok érdekelték, apámnak ezt a “vonalat” folytatta. Vegyész lett, kandidátus, docens stb. A család nagyon sok nyelven beszélt, az angol, német, francia mintegy a minimumnak számított. Ehhez képest én le is maradtam, hisz franciául csak gyengén tudok. Viszont oroszul csak én tanultam meg a családból, apám épp csak annyira, amennyire az első világháborús hadifogságban ragadt rá.

Kultúrát árasztott a családi léggör, amely telítve volt zenével, képzőművészettel (nemcsak anyám képei révén, de a rengeteg reprodukciós gyűjtemény okán is), apám politikai, jogfilozófiai gondolataival/elképzeléseivel, Rathenaut mint a jövő Európa letéteményesét aposztrofáló koncepcióival. Ehhez járult még az én aktív és passzív irodalmi teregetésem. Hatalmas könyvtárunk volt, és mindent olvashattam, amit csak akartam, de jóindulatú tanácsokat is kaptam apámtól: ezt vagy azt kézbe vehetnéd, arra talán ráérsz még, stb. Olvasottságomat, amely – szeretném remélni – nem csekély (legfeljebb csak a moderneket illetően), túlnyomórészt tizennyolc–huszonkétéves koromban szereztem meg az apai házból.

A másik életre szóló indíttatást az iskola adta. A budapesti református gimnáziumba jártam, a híres Lónyayba, ebbe a nagyszerű iskolába. Természetesen egyházi iskola volt, egyházilag kötött, mint voltam én is abban az időben. Református vagyok. De jellemezte a Lónyayt egy, a legjobb protestáns hagyományokat követő liberalizmus és alkotó szellem is. Ezt a nevelést adta az iskola, ezt az osztálytársak, ezt az egész környezet. Szóval szerencsés volt az indíttatásom. A kultúra szinte minden ágában intenzív eligazítást, útmutatást kaptam volna akkor is, ha magam nem törekedtem volna erre, de hát – persze – törekedtem is. Ez nem az én érdemem, ez rendkívüli szerencse. Nemcsak megbízható, de alkotásra ingerlő örökséget kaptam családomtól is, az iskolámtól is.

– *Pályakezdésed hosszú ideig elhúzódott, 1956 után évekig szó szerint a mélyben voltál. Hogyan történt mindez?*

– Nehéz lesz a bajokról – a személyes tragédiákon kívül – úgy szólni, hogy ne derüljön ki belőle “a jó, mit ott találtam az úton”. No meg a bajok és következményeik leírásakor kénytelen vagyok kisebb önéletrajzi töredéket is adni.

Kezdjük azzal, ami a legjelentéktelenebb: A tragédiák és bajok súlya mellett eltöprek, de könyvtáros/tájékoztató szakmai életemben többször, kétszer súlyosan is kerültem szembe főnöki szintű kisszerűséggel, politikai elfogultsággal, hozzá nem értéssel és ostobasággal, ami általában hidegre tevéssemel is együtt járt. Szerencsére “keljfeljancsi” természetem van, meg amikor az itt személyesen nem említendő urak és hölgyek mellőztek vagy mellőzni próbáltak, akkor már túl mélyen benne voltam a hazai és nemzetközi szakmai életben ahhoz, hogy teljesen félre lehessen tenni.

Pályakezdésem egyébként egyáltalán nem húzódtott el, csak éppen nem könyvtárosi pályakezdés volt. 25 éves koromban – mint három éve végzett agrárközgazdász – 25 állami gazdaság gazdálkodási, pénzügyi, jövedelmezőségi (bizony, már akkor eszünkbe jutott ez a szó) dolgaiért voltam felelős. És-ha hiszik a könyvtáros kollégák, ha nem – azt is szerettem, sőt később sok hasznát vettem már e szakmában, gazdasági emberekkel vívott csatákban vagy nekik nyújtott szakmai segítségben.

Ami viszont könyvtárosi pályakezdésemet illeti, az nemcsak elhúzódott, hanem véletlenszerű is volt. Ennek előzménye 1956 és azt követő sorsom. Bár amit tettem a forradalomban, illetve inkább közvetlenül utána, azt- hála Istennek-nem tudták, (röpcédulázás, stb.), de mindenféle hülye vádponttal lecsuktak, aztán-igen pocsék egy hónap után (aminek az elejét szó szerint a mélyben, a nyíregyházi volt ÁVH épület pincéjében töltöttem) – Kistarcsára internáltak, de megjártam más “gyógyhelyeket” is. Nem szeretnék részletekbe menni, talán csak annyit, hogy akkor rájöttem: a legrosszabb is jobbra fordítható. Akarateréből, humanizmusból, a magam baját a mások bajával való törődés útján feledni tudásból sok évtizedig, remélem máig tartó leckévé tudtam változtatni a „mélységet”.

Utána fel sem merült, hogy valamirevaló szellemi munkára – 1957 vége felé, szabadulásomkor – felvegyenek. Így fizikai munkás lettem, hőszigetelők mellett segítő, majd hőszigetelő, majd három műszakban dolgozó gépmunkás, utóbb anyag-

mozgató. Jó erőben voltam, és így maradhatósan kerestem, no meg maszek hőszigetelőnél is dolgoztam a szabad műszakban, utóbb meg fordítottam is. Végül 1960-ban volt osztálytársaim és egyetemi kollégáim unszolására mondtam, hogy ha tudnak állást, szóljanak. Így lettem szakkönyvtáros és szaktájékoztató a Lőrinci Fonóipar nevű vállalatnál. És ezzel "felmerültem a mélységből", aminek bejárásából sok emberi hasznot húztam.

– *Hogyan és miért lettél végül is könyvtáros?*

– Azt hiszem, hogy ha valakinek a szellemi energiáit éveig lefojtják, akkor szinte függetlenül a munkaterületétől jó teljesítményekre lesz képes. E szempontból a könyvtárosi munka különösen testhezálló volt, mert zsenge ifjúkorom óta az emberi kommunikáció elvi és gyakorlati szerelme voltam – és ez örök szerelem.

Amikor könyvtárosi/szaktájékoztatói állást kaptam, nem voltam könyvtáros, csak könyvtárlátogató ember, de gyorsan felfogtam, hogy mire van szüksége a felhasználóknak, az én akkori esetemben a műszaki szakembereknek. Tudtam, hogy hiába tanulom meg a könyvtárosságot és a tájékoztatást, ha nem értek ahhoz, amiről tájékoztatnom kell. Ezért megtanultam a fonástechnológiát és ami még ehhez kellett. Emellett hamar elmentem az akkori OMKDK-ba könyvtárosságot tanulni, és még a formális tanfolyamok előtt tanultam Balázs Sanyitól egy csomót. Utána szakkönyvtárosi tanfolyam, aztán a Polzovics Iván féle felsőfokú dokumentalista képző tanfolyam és – amellett, hogy rendbe tettem a könyvtárat – hamarosan létrehoztam egy új tercier tájékoztatási rendszert az üzemben. Erre felfigyeltek a "hálózatosok", kivált amikor megnyertem leírásával (ez lett később első monografikus publikációm) a MTESZ éves szakmai pályázatát. Később kidolgoztam egy tervet a textilipari szakmai tájékoztatás egészére is, de a nagyvállalati összevonás után senki sem figyelt oda többé a tájékoztatásra.

Így hallgattam a hívó szóra, és elmentem az OMKDK-ba, ahol referenszes (ha úgy tetszik: tájékoztató könyvtáros) lettem, ami egyszerű iskola, ha nyitott szemmel és szívvel csinálod. Aztán állománygyarapító lettem, majd Lázár Péter mellé kerültem, aki mind mesteremként, mind pályám segítőjeként olyan nagyon fontos volt nekem, mint amilyen fontos volt a hazai szaktájékoztató egész történetében.

Szégyen de való: a mai napig nincs formális könyvtárosi képesítségem. Amikor a hathónapos és a két és fél éves műszaki könyvtárosi tanfolyamok között különbözeti vizsgát lehetett volna letenni, már vizsgáztattam. Amikor elvégezhettem volna a „posztgraduális” szakinformációs tanfolyamot, már tanítottam ezen a tanfolyamon. Így hát nincs papírom. Az akkori könyvtári osztálytól kaptam egy levelet, amely szerint "honoris causa" elismerik felsőfokú könyvtárosi végzettségemet, ami nagyon szép volt tőlük, de köztünk szólva erre nem volt joguk. Mindezzel nem azt mondom, hogy mellőzhető a formális képzés. Helyzetem viszont adott volt, így hát sokat olvastam és – nagyszerű szakemberekkel, az említettek kivételével mindenek előtt Sebestyén Gézával – dolgozhattam. A szabványosítási és információkereső rendszerekkel kapcsolatos munkák során olyan kitűnőségekkel dolgozhattam együtt és olyanoktól tanulhattam, mint – elnézést, hogy csak kettejüket említem – Fügedi Pétemé, Ungváry Rudolf. Utána a nemzetközi munkában Dorothy Andersontól, Henriette Avramtól (a MARC nagyanyja) és másoktól, akikkel együtt dolgozni sok tanfolyammal felért. Végül mestereim a bírálni és segíteni kész tanítványok és kollégák is. Egyiküket sem említem név szerint, hiszen sokan voltak és vannak.

Hát ilyen az én – korántsem követendő vagy követhető – szakmai történetem.

– *Súlyos magánéleti tragédiák is kísérték utadon. Szólnál ezekről is?*

– Magánéletbeli tragédiáim talán nem is tartoznának ide, ha elvesztett, drága fiam, Vajda Gábor nem lett volna könyvtáros, az OSZK fiatal, munkatársai által joggal becsült és szeretett főosztályvezető-helyettese. Ha "keljfeljancsi" természetemet öröklö, ma már alighanem engem említenének úgy, hogy az ő apja vagyok, amint akkoriban – sajnos – gyakran említették, hogy az én fiam. Mikor Gábor meghalt, feleségem, 16 éves korunk óta szerető társam már halálos beteg volt, és négy hónappal Gábor halála után ő is meghalt. Mindezt túlélni nem volt könnyű.

Az UNIDO-nak, az ENSZ iparfejlesztési szervezetének első, fejlődő országba – Nigériába – szólító meghívását azért fogadtam el, mert úgy éreztem, hogy túlélésemhez kemény kihívásra van szükségem.

Az élet persze azóta is produkált bajokat, nehézségeket, de nem olyan súlyúakat, hogy ezekhez mérhetőek lennének.

– *Mint könyvtárost a szakma régről és közléről ismer, annál is inkább, mivel számos esetben/poszton kiemelkedőt nyújtottál. Te magad mit tartasz munkásságodban igazán jelentősnek, mire vagy büszke eddigi pályádon elért eredményeid, sikereid közül leginkább? Hogyan értékeled eddigi pályafutásodat?*

– Talán könyvtári és – ne felejtsek el, hogy szakmai életem legnagyobb részében szakirodalmi tájékoztatási irányultságú voltam, ha mindig ellenkeztem is azokkal, akik a két (?) területet szét akarták választani vagy éppenséggel szembe akarták állítani – tehát könyvtári és tájékoztatási munkásságom legáltalánosabb jellemzője az, hogy részben önszántamból, részben körülményeim folytán a szakma nagyon sok részterületét műveltem aktívan, ha szabad mondani: az átlagnál mélyebben. Amikor bekerültem a szakma nemzetközi életébe – mint anyni mindent, ezt is Lázár Péternek köszönhettem – a későbbi tudásom fő forrását jelentő, nem egyszer világhírű szakmai személyiségek mindig azon csodálkoztak, hogy miként lehetek több területen is "specialista". A nagy és gazdag országokban ugyanis jellemző az egy-egy területen utolérhetetlen tudással és – gyakran – invencióval rendelkező alkotó, de sokkal kevesebben vannak, akik "áttekintését vágyják az egésznek" (vagy legalább jelentős részének). El is mondtam nekik, hogy egy kicsiny és szakemberekben sem a nagy országokhoz mérhető

potenciálal bír országban az ember rákényszerül, hogy a szakma több területét művelje az átlagosnál mélyebben. Hát én is erre "kényszerültem", és ezért sem könnyű a válasz.

Ha mégis választanom kell, azt hiszem, hogy a – napjainkban még inkább felértékelődő és egyben oktatási szempontból is nélkülözhetetlen – tájékoztatási és könyvtári szabványosítás, az információs rendszerek (és ezen belül is kiemelten az információkereső rendszerek) és szolgáltatások szervezése/fejlesztése, a tájékoztatási-könyvtári együttműködés ösztönzése és szervezése, a gépesítés/automatizálás mindenkori eredményeinek gyakorlati hasznosítása és az oktatás területén hagyhat leginkább maradandó nyomot az, amit tettem/tenni igyekeztem, akár itthon, akár nemzetközileg, akár néhány külföldi országban, ahol volt szerencsém dolgozni. És azért megemlíteném a szakmai közéletben – mindenek előtt a Magyar Könyvtárosok Egyesületében (korántsem csak elnökként, hanem például az egész egyesületi léte forradalmasító Műszaki Könyvtáros Szekció alapító elnökeként) végzett munkámat. A pálya csúcsait – ha vannak – persze sohasem az képes igazán objektíven értékelni, akinek a pályájáról szó van.

– A mai magyar könyvtárügyről kevesen tudhatnak nálad többet, hisz igen sok oldalról, látószögökből tekintettel rá. Milyennek látod ezt a könyvtárügyet? Mik az erősségei, mik a gyengéi, merrefelé tart? És merre vinnéd Te, ha ez egyedül rajtad állna?

– Nem könnyű okosan beszélni a magyar könyvtárügyről általában. Ebben a könyvtárügyben egymás mellett vannak jelen a – korántsem optimális helyzetben gyorsan fejlődő, a nemzetközi fejlődéssel az anyagiak okozta korlátok ellenére is lépést tartó szak- és felsőoktatási könyvtárak, a hagyományos értékeik megőrzése mellett új irányokban is fejlődő közkönyvtárak és a másik oldalról az anyagi nehézségeikkel megbirkózni nem tudó, a fenntartók által elhanyagolt és – valljuk meg időnként a gyenge könyvtárosi felkészültség súlya alatt is ingataggyá váló kisebb-nagyobb könyvtárak.

Egészében mégis azt mondanám – nem a nemzetközi összehasonlítás tükrében, mert erre sem a sokkal jobb helyzetben lévő erősekkel való összehasonlítás, sem a fejlődő országok gyakran gyermekcipőben járó könyvtáraival való összehasonlítás nem ad támpontot -, hogy a magyar könyvtárügy jelentős része eddig derekasan állja a kor, az információs társadalomhoz való közeledés kihívásait. Ez – a képzés színvonalát (tisztélet a kivételnek) ismerve – különösen számottevő eredmény. Sajnos azonban a társadalom átlagának jóllakottsága nem vigasz az éhen halónak.

A törvény keretekben és anyagilag sokat segített. Sajnálatos azonban, hogy törvényileg garantált pénzeszközök illannak el, mások pedig – a pályázati rendszer áldásai melletti átkai következtében – nem koncepciózusan használtatnak fel.

Merre vinném a könyvtárügyet, ha egyedül rajtam állna? Ezt úgy értem, hogy korlátlan anyagi forrásokkal is rendelkeznék? Egyrészt – és ez (akár a többi) nem, vagy nem csak pénztől függ – megkísérelném méltó és jövőt ígérő színvonalra emelni a képzést, és felszámolnám a néhol talán formálisan törvényes, de megfelelő akkreditáció híján burjánzó "zugképzést". Ennek másik oldalaként rendezném a könyvtárosok (különösen az alsó és középszint) tarthatatlan bérhelyzetét. Nem általános 40%-kal, hanem a béralapok legalább 40%-os emelését követő differenciált béremeléssel. Másodsorban – tudom, még korlátlan eszközök birtokában is csaknem reménytelen igyekezet – igyekeznék átgondoltabbá, az "ő is kapjon valamit" és hasonló "elvek" helyett a világos fejlesztési koncepciót szolgáló célokat finanszírozóvá tenni a fejlesztési összegek juttatását. Fokozott törvényi és végrehajtási kényszerhelyzetbe hoznám az állami és önkormányzati könyvtár fenntartókat.

Egyszóval: arra törekednék, hogy a szakkönyvtárak a szakinformációs igényeket a teljes elektronikus és hagyományos forráskészletből a legjobb európai vagy amerikai szinten szolgálják ki, a közkönyvtárak pedig hagyományaik megőrzése és a kultúra közvetítése mellett váljanak területük információs központjaivá.

Csak az a kár, hogy nincs pénzem, nincs hatalmam és öreg vagyok.

– Mik a tanulságai a nemzetközi terepen és a fejlődő országokban végzett munkádnak?

– Nemzetközi szervezetekben végzett munkám nem kizárólag, de elsősorban a nemzetközi szabványosításra terjedt ki. Ez még az IFLA-ra is vonatkozik, amelyet – akár mint a Tudományos és Műszaki Könyvtárak Szekciójának társalapítója, alakuláskori, első titkára, majd elnöke, akár mint az IFLA konferenciák és közgyűlések résztvevője – valaha, és sokak számára ma is, elsősorban tapasztalatcseré-fórumnak és nemzetközi könyvtárpolitikai szervezetnek tartottam, de olyannak, amely egyre több nemzetközi, szabványosítási jellegű projektnek is letéteményese. Különösen igaz persze az ISO-ra és annak a mi területünkkel foglalkozó 46. sz. műszaki bizottságára, és igaz volt a sajnálatosan meggyengült, a mi szakmánk számára jelentős pozícióit veszítő Unescora, amelynek sokrétű munkát végeztem, például az UNISIST-program nemzetközi tanácsadó bizottságának tagjaként, a "Unisist Guide to standards for information handling" (UNISIST útmutató az információkezelés szabványaihoz) összeállítójaként, az adatcsere-formátumokkal foglalkozó nemzetközi munkacsoport tagjaként, nemzetközi tanfolyamok oktatójaként. A fő tanulság: a fejlődés gyorsulásával és a nagy cégek és rendszerek de facto szabványalkotó világában egyre nehezebbé válik, de mégsem nélkülözhető a nemzetközi konszenzuson alapuló szabványosítás, amely – szerencsére – szinte minden könyvtári szakterületre kihat, és mindegyiken mélyreható szakértelmet igényel.

Ami a fejlődő országokban az UNIDO megbízásából végzett munkámat illeti, a fő tanulság kettős (persze csak azon országokból ítélve, ahol dolgoztam):

A legtöbb fejlődő ország nehézkes – és emellett gyakran korrupt – állami intézményeivel és – különösen – közigazgatási szerveivel csak nagyon lassan lehet eredményesen előrehaladni. A magánszektorra alapozott projekteket viszont a magáncégek többnyire elterelik az eredeti ipari, technológiai, gazdasági és piaci információs céloktól, és ehelyett a nemzetközileg

kapott infrastruktúrát a legtöbb profitot ígérő információs vállalkozásokba fektetik (pl. internetszolgáltatás, alap-és középfokú számítástechnikai képzés stb.). Igaz, ez az utóbbi tapasztalatom egyetlen projektre épül, általában állami szervek voltak a partnerek.

A fejlődő országokban működő könyvtárak gyakran fejletlenek, és a könyvtári tevékenységtől teljesen idegen a korszerű információs szolgáltatás. Még érdeklődővé sem nagyon tudtam tenni a működő (általában nemzeti és egyidejűleg közművelődési) könyvtárakat az információs projekteken. Persze ez alól van kivétel, de – gondolom – most nem az a feladat, hogy országonkénti bizonyítványosztást tartsak. Az azonban biztos, hogy e munkámnak (a fejlődő országokban végzett oktatáson kívül) nem sok kifejezetten könyvtári fogantatja volt.

– Te, aki szinte féltucat nyelven tudsz kommunikálni, akit szenvedélyesen érdekel a világ, nyilvánvalóan nem a könyvtárügy szűk kreclijéből tekintesz a világfolyamatokra, trendekre, hanem inkább fordítva. E folyamatok felől a könyvtárügyre (is). Ily módon az átlagostól, közismerttől eltérő, egészen más kép tárul eléd. Milyen az? Olyasmikre gondolkodok – csak példaként – mint a globalizáció és a könyvtárügy kapcsolata stb.

– Nem hiszem, hogy bármi különösen bölcslet tudnék erről mondani. Talán – első közelítésben a globalizációra szűkítve a témát – annyit azért mondanék, hogy a globalizáció nem egyszerűen egy jelenség, amit lehet szeretni és utálni, ami ellen lehet tiltakozni. Oh, nem! A globalizáció megállíthatatlan folyamat, az évezred technológiájának és gazdaságának nincs más alternatívája. Az ellen viszont a legkülönbözőbb kulturális eszközökkel, így könyvtári eszközökkel is lehet és kell küzdeni, hogy a globalizáció – ahogy azt sokan beállítják és aminek számos jele van egyet jelentsen a sekélyes, a talmi uralmával, a híg vacak kultúráját mindennapi löncsként fogyasztó társadalommá alakulással. És itt mérhetetlenül nagy a könyvtárak feladata, majdnem akkora, mint az oktatásé és – gondolom azt se furcsállod olvasó, hogy ez idekerül – a szülőké.

Amit még e kérdés kapcsán lényegesnek tartok, az, hogy az információs társadalom hajnala nemcsak agyonkoptatott szlogen, hanem kegyetlen erejű valóság. Megvalósulásának és hazai megvalósulásának mikéntjén rengeteg múlik, mégpedig az emberek (ha tetszik a nemzet) sorsát mélységesen érintő fejlődés iránya. Ennek tudata az agyakban – a könyvtáros agyak sem kivétel – nem nagyon dolgoztatott fel, legfeljebb egy jelszóval többet jelent. Jó lenne ha ezen mielőbb – még nem a minderről elkészült vesztes helyzetéből – tudnánk változtatni. És ugye nem kell bizonyítanom a könyvtárak és könyvtárosok kulcsszerepét ebben is.

– Aki rólad keveset vagy szinte semmit sem tud, az is tudja, hogy a modern (könyvtári) technikáknak és metodikáknak hazai szakértői, mesterei közé tartoztál és folyamatosan tartozol, lépést tartva a számítógépesítés, elektronizáció, digitalizáció (stb.) új meg új fiorituráival. Sokkal kevésbé tudott, de nem egy megnyilatkozásodból adatható, hogy számodra a technika, a profi szaktudás nem minden. Tán csak sine qua non. Szólj hát kérlek a másik oldalról, a hivatásról, küldetésről, az értelmiségi hozzáállásról, a szolgálat, szolgáltatás etikájáról is. Annál is inkább, mivel ezekről a kérdésekről sok lilaság, érzelmes fecsegés van forgalomban. Te pedig a keményebb állásfoglalások, meghatározások, tendenciakijelölések embere, híve vagy.

– Egyrészt: a technika, a profi szaktudás nem idegen a küldetésstudattól, a szakmai etikától, sőt nem etikus annak a könyvtárosnak (vagy bármely más közszolgának) a szakmai léte, aki nem törekszik arra, hogy a legtöbbet hozza ki a technikából, hogy lehetőleg maximalizálja profi szaktudását. Másrészt: elárulhatom, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökeként, illetve elnökségi tagjaként is mindig hideglelést kaptam a könyvtáros-etikai kódex kidolgozásának bizonyára nemes erzülettől fűtött terveitől. Külön könyvtáros-etika szerintem nincs. Szolgáltatási, kulturális és tudományos szolgáltatási és általában közszolgálati etika nagyon is van. Kódexe is van vagy lehetne. Ezt kell a könyvtárosoknak követniük. No meg mindazt, ami a könyvtár alapítóleveléből és szolgáltatási szabályzatából következik. Vagy gondolod, hogy az, hogy a könyvtáros nem lehet ingerült, hogy nem lehet kirekesztő, hogy nem sumákolhat el neki kevésbé szimpatikus eszméket (persze itt nem ordas eszmékről van szó, bár elsumákolni azokat sem szabad) stb., hogy törekednie kell a lehetőségek szerinti legmagasabb színvonalú szolgáltatásra, kifejezetten könyvtárosi parancsolat? Korántsem. Gondolj például a pedagógusra. Mindezek először általános emberi, aztán szolgálati, és ha nagyon le akarod szűkíteni, akkor kulturális közszolgálati parancsolatok, számos más hasonló ívású etikai szabállyal együtt.

– Ennek az interjúnak az adott alkalmat (alkalom nélkül kötélnek sem álltál volna), hogy e hónapban töltötted be 70. életévét. Engedd meg, hogy ehhez a kerekszámú, szép születésnaphoz ne csak a magam, hanem az egész hazai könyvtáros szakma nevében igen melegen gratuláljak. Tehetem ezt annál könnyebb szívvel, mivel – mindenki tudja, látja/láthatja – kitűnő fizikai és szellemi erőben vagy, a gratuláció nem egy öregembernek szól. A munkát – ha akarnád sem hagynád abba, számos funkciót kell betöltened, teljes erőbedobással kell dolgoznod. Mik állnak most tevékenységed középpontjában, és mit tervezel a közeljövőben?

– Szívvel köszönöm a gratulációt és a biztató prognózist. Mint sokan tudják – egyebek között a 3K-ból is – projekt-szervezője (ha így szebben hangzana: prozsekt-menedzser) vagyok az eredetileg Mader Béla által kezdeményezett Magyar Országos Közös Katalógus (MOKKA) projektnek a hasonló nevű, 17 nagykönyvtárból álló egyesület megbízásából. A közös katalógus, amely egyidejűleg a hazai könyvtárközi szolgáltatásokat megoldó leőhely-nyilvántartás, a katalogizálás ésszerűsítésének és egyszerűsítésének eszköze és – főként – a magyar könyvtárügy nagy és egyre növekvő részét az olvasó számára egyetlen könyvtárrá tevő rendszer, több mint méltó tárgya igyekezetemnek és lelkesedésemmek. Eddigi útja nem volt sikertörténet. Különböző, balszerencsével, hibákkal, emberi gyöngékkal és azok következményeivel megtűzdelt története remélem most már sikertörténetté válik. Emellett nem csekélyek a szabványosítási feladatok sem, és még aktívan tevékenykedek a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségében. No meg írok, előadok, ha kérdeznak, még tanácsadást is megkockáztatok. A központ persze a MOKKA.

Nem tudom, meddig tudok és akarok dolgozni még. Az igazság az, hogy még a legnyomasztóbb restanciák, kétségtelenül progrediáló (van miből) feledékenységem vagy a legbosszantóbb hülyeségek hatására sem jut komolyan eszembe az, hogy abba kellene hagyni, vagy legalább is "lazítani". Persze az is biztos, hogy egyszer ez is eljön. De – ha élek, nem butulok és egészséges vagyok – a MOKKA teljes kibontakozását még aktívan szeretném megélni és elősegíteni.

– *Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy régóta ismerhetem feleségedet. Nem kell hát megkérdeznem, hogy mi adja biztosítja számodra tenger munkához, elfoglaltságodhoz a biztos hátteret, az arzteuszi erőforrást. Azt azonban megkérdezném., hogy mit csinálsz, mivel foglalkozol, amikor nem a szakmában, a szakmának dolgozol? A lexikonból is tudható, hogy hobbid a kertészkedés. Annyira talán nem idegenkedsz a személyes kérdésektől, hogy erről ne szólnál néhány szót. Meg persze utazásaidról, olvasmányaidról, a kerti merengésekről.*

– Semmi kifogásom a személyes kérdések ellen. Nincs a kérdésben, de itt kell elmondanom, mert eddig nem mondtam el, hogy én állandó háborúságban élek. Háborúságban az idővel. Általában többet vállalok, mint amit meg tudok csinálni, hogy aztán a végén mégiscsak megcsináljam. Mindebből az következik, hogy nincs időm. A kert nagyszerű és nagy öröm. Nem állítom ugyanakkor, hogy – különösen most, aszály idején – ne venné el óráimat, amelyek alatt öntözőkannával a kezemben rohángalok vagy éppenséggel a meggyfán kuksolok és "betakarítok". Így aztán kerti merengésekről szó sincs, vagy csak (és ez sem utolsó) fizikai munka közben van szó. Emellett néha egymásra nézünk feleségemmel, Évával, és elmondjuk egymásnak, hogy milyen nagyszerű, hogy ilyen szép környezetben és kedvünk szerint élünk együtt. Az ő lénye, fészekrakó természetű – és nem utolsó sorban minden, amit egymás iránt érzünk – amúgy is életem egyik fő építőeleme.

Nagyon szeretem/szeretjük a zenét. Így aztán alcsútdobozsi szívünkcsücske otthonunkból a Múzeum utcába menet és jövet szól a Muzsikáló reggel, illetve a Muzsikáló délután a Bartókon. Otthon is hallgatunk CD-ket, lemezeket, rádiót. Néhanapján hangversenyre, operába is eljutunk. Néha elmegyünk Ottovay Laci barátom feleségének, Ecsedi Katusnak a Vízvárosi Olvasóteremben szervezett kítűnő „Laza Klubjába”. Sajnálatosan rég voltunk színházban, moziba pedig gyakorlatilag nem járunk – a TV-t sem sokkal érdemén (?) felül nézzük. Utazni – mint az eddigiekből is kiderült- rengeteget utaztam. Bejártam a „fél világot”, de azért még mindig nem elég. Amennyire időnk és pénzünk engedi, bővítjük a "repertoárt".

Az olvasás napjaim bánata és szégyene. Hajszás életemben a publicisztikán kívüli olvasmányok ritkák, mint a fehér holló, és akkor is viszonylag gyakran nyúlok korábbi nagy élményekhez. Persze azért – ha ritkán is – olvasok újat is, még verseket is, de messze-messze nem annyit, amennyit kellene és szeretnék.

És még mielőtt befejezném: a munka öröme kívül örömforrás kiterjedt rokonságom (Éva unokáit is beszámítva hét unokám is van, na meg nevelt gyerekeim is voltak, és az ő révükön többszörös dédapa is vagyok) és – a legkevésbé sem itteni említésük sorrendjében meghatározható fontosságú – sok nagyszerű közelebbi-távolabbi barát – jórészt a szakmából.

Ami pedig a szakmán kívüli élet jövőjét illeti, mindig bízom abban, hogy egyszer megtalálom a tevékeny élet és a szabad idő összhangját. Remélem, hogy még egy ideig – alighanem reménytelenül – keresni fogom.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

(Vajda Kornél)

(*Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2000. július*)

E számunk megjelenését önkéntes munkájával segítette:

*Barton Dávid
Berke Barnabásné
Drótos László
Dudás Anikó
Fonyó Istvánné
Hegyközi Ilona
Koltay Klára
Kóródy Judit
Preusser Katalin*